

You're an old bachelor
 You should have married a
 long time ago
 Should have had sons and
 daughters by now
 But instead, all you do is sit
 by the fire.

Oh, sweet love, you're not so
 young
 Still, you come to me each
 night
 My oh my, but I'm so young
 My caress may not be quite
 What a bachelor like you
 Wants to feel, but that's all
 right
 Since you don't have any
 son
 Or a wife to keep you warm.

Stegarul și mirii pun bucăți de carne de găină și țâpoi într-un cuțit și le oferă oaspeților. Capul și gâtul găinii li se le oferă ceterașilor. În zori de zi mireasa cu nuntașii ei merg după nașii mirelui dacă nunta s-a făcut separat, pentru a-i aduce să-i cinstească la casa ei. Dimineața, pentru nuntașii care au mai rămas, se întind din nou mesele. Un pas important este *Îmbălțuitul miresii*, obicei preluat de pe Valea Vișeuului. Miresei i se ia cununa și i se pune o pânzătură albă pe cap iar mirelui i se ia cușma sau clopul și i se așează un clop vechi, găurit. Din acest moment mirii pot să-și ia rămas bun de la statutul de fată și fecior. Petrecerea de nuntă continuă și a doua zi seara cu *ospățul*. Mesele sunt din nou întinse, ceterașii cântă, lumea e plină de voie bună. Ceremonialul nunții onceștene nu se termină aici, ci are loc un alt ospăț, cu ocazia aducerii rudelor apropiate, a prietenilor intimi și a vecinilor noilor căsătoriți. Se servește băutură, mâncare, petrecerea continuă cu ceteră, jocuri, ca la nuntă.

Colecția Prof. RODICA SIBIAN

Obiceiuri prenuțiale

În societatea tradițională căsătoria reprezintă cel mai complex fenomen folcloric, având interferență cu toate celelalte manifestări folclorice. Căsătoria este momentul crucial în organizarea conceptuală și practică a etapelor duratei telurice a omului, moment culminant al integrării în destinul individual ideal.

Ea reprezintă o schimbare a statutului relațiilor sociale ale individului, trecerea de la un sistem de relații de familie și de grup la alte relații familiale cu implicații în comportamentul protagoniștilor. Scopul ei este de natură biologică și anume perpetuarea. Moartea fără urmași înseamnă o moarte definitivă, de aici spaima tradițională a familiei fără copii. În urările de Crăciun apare frecvent urarea:

„Câte pene pã coco°,
 Atâlu copt'ii frumo°i”

urare menită să asigure perpetuarea neamului. O altă caracteristică a acestui ceremonial este faptul că implică doi termeni, ambii aparținând lumii albe, indivizi care participă conștient la realizarea lui. Acest rit este preparat cu mult înainte de nunta propriu-zisă; pregătirile sunt de natură magică și urmăresc să realizeze o căsătorie favorabilă. Pentru aceasta, vom descrie câteva practici magice performate la Finteușu Mic în sărbătorile de iarnă și la oezători. În serile de iarnă fetele mergeau la clacă de tors. Acolo făceau „moșuși” din fuior pe care îi numeau cu nume de fete și băieți

°i apoi îi aprindeau. Dacă „mo°ușii” se înclinau unul spre celălalt însemna că cei doi tineri se vor lua, dacă se înclinau în părți diferite, însemnau că se vor despărți. Altă practică: Luau două pietre °i le puneau nume (de fată °i de băiat). Erau ro°ite în foc. După ce se scoteau din foc se arunca apă peste ele. Dacă sfârâiau într-un anumit fel se credea că numișii se vor lua sau nu.

Dar sărbătorile considerate propice pentru cunoa°terea ursitului erau Sfântul Andrei numit °i „Indreiu fetelor” °i Anul Nou.

La Sfântul Andrei fetele încercau să-°i ghicească viitorul soș În ziua respectivă nu mâncau decât o turtă făcută din făină, sare °i apă. Turta respectivă era coaptă pe sobă °i mâncată jumătate seara °i jumătate era pusă sub pernă. Turta fiind foarte sărată, fata visa că un fecior vine peste noapte °i îi aduce o cană cu apă. Acela va fi viitorul ei soș În ziua respectivă fata era obligată să respecte anumite condiții:

- să ajune
- să nu vorbească după ce mânca turta

Se pare că Anul Nou este sărbătoarea cea mai potrivită pentru ghicirea ursitului. Acum este timpul potrivit pentru descoperirea ursitului °i aducerea lui. Anul Nou are un caracter augural °i este favorabil pentru influenșarea viitorului. Practicile care se făceau priveau nu numai alegerea ursitului ci °i starea lui materială, data când va avea loc evenimentul.

Una din cele mai vechi practici de ursit este practica mătrăgunei. Se credea că mătrăguna avea puteri magice, impunea respect deosebit °i era tratată cu pâine °i vin. Era considerată ca fiind protectoare a tinerelor fete °i era rugată să grăbească măriti°ul lor:

*„Mătrăgună, doamnă bună,
Mărită-ne-n astă lună,
De nu-n asta-n ceielaltă.
Mărită-ne după-olaltă”.*

Fetele făceau roată în jurul plantei, o stropeau cu vin °i spuneau cuvintele de mai sus. Faptul că i se aduc ofrande, ar putea fi o practică de îmblânzire a zeitășii protectoare, a°a cum arată Frazer. Existau mai multe tipuri de mătrăgună: de măritat, de noroc. Unele fete încercau să grăbească sosirea ursitului prin alte practici magice. Luau un cârnaș o sticlă de horincă °i mergeau la prund. Un capăt îl puneau între picioare °i cu celălalt capăt dădeau de gheașă spunând:

*„Șin Vășii târcat
Dă-mi doamne bărbat
De-i în astă țară
Să vie p-astară.
De-i în altă țară
Să vie mân'i sară”*

Să sfădesc ca la ușa cortului.

A. 110

Atâta noaptea m-aș duce
Car cu cai nu m-ar ajunge.
Duce-m-aș toată noaptea
Alătura cu Luna
Nici pasăre zburătoare
Nici om cu două picioare
Sfântul Soare vrea să joare
Pentru fete că-s fecioare
Și săraca Lunișă
Ea zice că n-a jura

Că le vede purtarea
Și ziua și noaptea

(De la Maria Bizău, 25 ani)

I could travel all night long
Without horses, without cars
I could travel every night

**Foto Colecția
JANETA CIOCAN**

With the Moon next to my
heart
Without any flying bird
Without any two-legged man
'Cause the Sun wants girls to
swear
That they're maidens,
But the poor Moon won't
swear at all

'Cause she sees what
maidens do
All night long, and all day,
too.

*I could travel all night long
Without horses, without cars
I could travel every night*

După ce terminau descântecul se întorceau acasă cu cârnașul și horinca. Atunci când cel preferat venea la ele, îl serveau cu alimentele descântate. Tot în noaptea de Anul Nou fetele mergeau la un pom din mejdă, îl scuturau și spuneau următorul text:

*„Io, scutur prunu
Da nu scutur prunu
Că scutur nebunu
Că scutur pă dracu
Dracu să scuture pă Vasile
Să n-aibă stare și alinare
Până de mine a gândi
„i la mine a vini”*

Arborele devine o imagine a destinului lui. Număratul parilor se făcea pentru a ghici cum va fi viitorul soț Fetele ieșeau din casă legate la ochi și numărau parii din gard de la 9 la 1. Parul cu numărul unu era însemnat cu un struț de busuioc. Se făceau următoarele asocieri: par strâmb – bărbat urât, par drept – bărbat frumos, par cu coajă – bărbat bogat, par fără coajă – bărbat sărac. Comunitatea avea un rol important în viața individului și era un fin observator a celor întâmplate în lumea satului. Prin diferite practici satiriza pe cei care nu se căsătoreau. În noaptea Anului Nou se puneau moși. Moșii sunt niște păpuși din paie. Pe un lemn cu două crăci se învârtteau paie, și se puneau clop în cap,

Foto F. Săteanu, Festivalul nunților, 2006

cioareci. Sunt confecționați de către feciori în coaliție cu fetele. Se puneau într-un loc greu accesibil, de obicei un arbore înalt pentru a nu putea fi luați decât a doua zi. Adevăratul spectacol are loc a doua zi când vecinii ies la drum, împinși de curiozitate. Se obișnuiește ca moșului să i se atașeze un bilet care conține un text, în versuri sau în proză, în care sunt expuse motivele pentru care respectiva a rămas

Hoțul de la hoț învață.

necăsătorită °i-n unele cazuri se dau indicații ironice privitoare la presupusa realizare a căsătoriei.

Vârsta căsătoriei era impusă de codurile bisericești °i ale familiei. Vârsta potrivită pentru căsătorie era considerată pentru feciori 22 – 26 de ani , iar pentru fete între 18 – 24 de ani. După aceste limite de vârstă erau considerați bătrâni °i erau satirizați la orice ocazii. Căsătoriile între rudele apropiate nu erau aprobate nici de comunitate °i nici de biserică. Atunci când părinții se împotriveau, se practica furtul fetei. Bisericii i s-a părut un act anormal °i de aceea a luptat împotriva lui cu toată puterea, fără să reușească să-l stârpească. El se practică până în zilele noastre °i la Finteu°u Mic . Ultimul furt a avut loc în februarie 1980. Furtul este un act care se practică cu voia celor doi tineri. Până în secolul al XVI-lea se practica răpirea fetelor. Urbariul în 1566 pentru domeniul cetății Chioar arată că stăpânul feudal percepea gloabă pentru obiceiul răpirii fetelor sau femeilor căsătorite cu voia 2 florini, cu sila 12 florini.

La origine, ceremonialul răpirii constituie un rit de trecere la multe popoare indo-europene, compus din două etape distincte: separarea de familia sa °i integrarea în noua familie pe cale rituală.

Prilejul tinerilor de a se cunoaște erau danșul, claca, °ezătorile.

Danșul se făcea la °ură sau în curtea unui gospodar care accepta. De asemenea la Finteu°u Mic se făcea „claca pã danș” adică un om mai înstărit se angaja să plătească cetera°ii în schimbul unei zile sau două de clacă prestată de feciori °i fete. În zilele noastre danșul se face la căminul cultural °i se numește bal.

Criteriile de alegere a soțului erau: amândoi să fie din sat; să fie egali din punct de vedere social; să se placă. Rareori se căsătorea un tânăr înstărit cu o fată săracă sau invers.

Un prim moment în °irul actelor ce precede căsătoria este peșitul. Se făcea la o dată stabilită de fată °i fecior. Părinții fetei se pregăteau în vederea primirii peșitorilor. Ace°tia erau „uspătași” cu mâncare °i țuică. După peșit urma mersul pã vedere, adică fata însoțită de părinți °i rudeni i°i vizita viitorii socrii. La vedere se stabilea data nunții, zestrea °i data logodnei.

Fata trebuia să aibă la căsătorie o anumită zestre, ca °i feciorul, dealtfel. Zestrea ei era pământul, animalele, haine de pat, perne, iar a feciorului era formată din pământ °i animale.

Astăzi fetei i se cere ca zestre mobilă, covoare, să aibă serviciu.

Uneori i se dă ca zestre o ma°ină. Feciorului i se cere să aibă °i el mobilă °i o meserie bună la ora°.

„Încredinșarea” se făcea la unul din cei doi tineri. Fiecare avea un „joliș” (batistă) înflorat pe care îl dădea celui alt. Data nunții odată stabilită, începeau pregătirile. Atât mireasa cât °i mirele i°i alegeau chemători în număr de 16, 8 feciori °i 8 fete. Ace°tia umblau din casă în casa, câte doi, un fecior °i o fată. Băieții i°i puneau în piept o panglică tricolor iar în mână luau un „palșău” simbol al ve°tii ce urma să fie anunșată. „Palșăul” era o botă frumos împodobită „cu

*With the Moon next to my heart
Without any bird or soul*

*Cause the Sun wants girls to swear
That they're maidens, but beware*

*But the Moon won't swear at all
She won't swear 'cause she sees all*

*That we maidens do at night
And all we do by daylight,
Too.*

(From Maria Bizău,
25 years old)

A. 111

Bate ceasu-n miezu nopții
Și dorm oamini cu toții
Numai cei ce n-au noroc
Nu pot adormi deloc
Numai cei care duc dor
Nu pot dormi, bădișor

The clock is striking
midnight
And everyone's asleep
Only the unlucky ones
Cannot sleep at all

joljuri” colorate, panglici, hârtie creponată °i la vârf struþde busuioc.

Chematul la nuntă:

*„Tăt noroc, noroc să deie Dumnezău
Întâia oară °i a doua oară
°i a doisprăzece apostoli
Este cuvânt °i grai
De la al nost tânăr crai.
A°e zâce °i grăie°te
°i lui Dumnezău mulþume°te!
I-o dat Dumnezău na°tere,
După na°tere cre°tere,
După cre°tere, ceasul de căsătorie
Care nu să poate face
Fără dumneavoaste, oamini de ominie!
Vă pofte°te din cinstita casă
La onorata masă
La on pahar de băutură
La mai multă voie bună
La on danþ două
Sau la nouă
De-or hi zâce, tâte-or trece
Noi nu putem °ti
Câte Dumnezău le-a rânduii
Să nu gândiþi
Că suntem ceva salăi,
Ceva prăvălăi,
Că suntem doi soli împărâte°ti
Precum semnele ni le vedeþi
Ro°ii la faþă, fără de mustaþă
°i c-on struþde busuioc
Cum poartă °-a nost tânăr în clop
°i c-o zadie de mătasă
Cum poartă °-a noastă tânără crăiasă!
°i să strâgăm cu tþî
Să aibă fericit noroc, noroc, noroc să deie Dumnezeu.”*

Astăzi cheamă la nuntă tatăl mirelui °i al miresei °i în general cu o săptămână înainte. Biserica a interzis prin Pravile nunta în posturi. Timpul nunþii este cel al Câ°legilor. În zilele noastre numai cei ce fac cununia religioasă respectă perioadele slobode pentru nuntă. O grijă deosebită aveau finteu°enii pentru alegerea năna°ilor. Alegerea năna°ilor se făcea după criterii de nă°ie mai veche, se alegeau cei care au fost na°i °i părinþii lor. Astăzi nu se mai ține cont de acest criteriu, sânt numiþi na°i chiar veri°ori sau unchi de-ai crailor noi. O altă problemă este angajarea muzicanþilor din sat sau din satul vecin. Tariful tradiþional se compunea din ceteră, contră °i gordonă. Astăzi se

Intri bou și ieși vacă.

aduc formații din ora°. Un rol important îl au soli°tii. Sunt preferați soli°tii cunoscuți.

Între nunta tradițională °i cea de azi există deosebiri mari, de aceea le voi trata paralel.

Existau o serie de credințe privitoare la data nunții. Nunțile se făceau de obicei *lunea, joia °i duminica*, celelalte zile fiind considerate nepotrivite. Miercuria °i vinerea erau considerate zile de post, iar sâmbăta era „ziua morților”. Astăzi nunțile se fac aproape în exclusivitate sâmbăta.

Pregătirile pentru nuntă începeau cu trei-patru zile mai devreme °i se desfășurau în două locuri: la mire °i la mireasă. Nunțile se făceau în curte unde se continua a°a zisul „umbrar” făcut din crengi verzi. Acum acest umbrar este înlocuit cu un schelet de lemn peste care se pune prelată. În fața, pe poarta °urii se pun covoare, °tergare °i o icoană mare de obicei Cina cea de taină, azi se pun fotografii ale mirilor.

La Finteu°u Mic nu se făcea brad de nuntă, în schimb se făceau „tîpoi” de nuntă care se înstrușau cu busuioc °i bărbânoc °i erau pu°i pe mese ca ornament. În dimineața nunții rudele apropiate, numai femeii găteau mireasa. Era pieptănată în chip deosebit, i se puneau cele mai bune haine din portul tradițional, uneori confecționate numai pentru acest eveniment. Mireasa era gătită cu poale albe, spăcel alb din pânză, balp°i coroniță de rozmarin. Costumația mirelui era formată din costum tradițional, pe cap avea pălărie cu strușde rozmarin. Năna°ele poartă haine închise °i baticuri negre pentru a se deosebi de mireasă. Astăzi portul tradițional a fost părăsit, mireasa se îmbracă în rochie lungă cu pantofi albi. Mirele poartă costum închis, căma°ă albă, cravată, pantaloni negri °i cu capul descoperit.

Dacă mireasa era din alt sat, se duceau după ea cu carele, cu boii frumos împodobii. O aducea starostele, chemătorii °i câteva fete °i feciori. În dimineața nunții chemătorii °i starostele mergeau însoșiți de taraf după năna°i. Năna°ii îi primeau cu puic°i °i mâncare. La întoarcere se cânta de răsuna satul:

„Ce năna°i aducem noi
Nu îi dăm pã patru boi
Nici pã patru, nici pã °asã
Numai sã-i vid'em la masã.
La năna°a în grãd'inã
Este-o rașã mândrã creașã
Ca năna°a d'e mareașã
La năna°u su' cot'ep
Este-on rșoi mândru creș
Ca năna°u d'e mareaș”

Foto F. Săteanu, Festivalul nunților, 2006

**La puiul orb Dumnezeu îi face
cuib.**

Only those who miss
somebody
Cannot sleep, oh, my love.

*The hour is striking midnight
And everybody's said good
night
Only those who've lost their
luck
Cannot sleep or dream of
love
Only those who miss their
man
Cannot find their sleep
again.*

A. 112

Copiliță, din cel sat
Dulce ești la sărutat
Dulce și fermecătoare
Cine te sărută moare
Că și eu te-am sărutat
Și de-atunci îs fermecat
Și te-am sărutat cu foc
Și-am rămas fără noroc.

Oh, my little girl from the
village
You're so sweet when I kiss
you
You're so sweet, and, oh, so
charming
Whoever kisses you falls
dead.
I myself did kiss you once
And since then I'm all
charmed